

Viktor Ibrić
Master vaspitač
Aleksinac, Srbija

Dragana Radenović
Akademija vaspitačko-medicinskih
strukovnih studija
Odsek vaspitačkih studija Aleksinac
Srbija

UDK 373.2:159.928.23-053.2

Originalni naučni rad

Primljen: 20.10.2025.

Korigovan: 12.12.2025.

Prihvaćen: 15.12.2025.

DOI: 10.53406/kd.v13i2.131

d.djurovic1187@gmail.com

STRUČNO USAVRŠAVANJE VASPITAČA NA TEMU PREPOZNAVANJA I RAZVIJANJA POTENCIJALA DAROVITOSTI KOD DECE NA PREDŠKOLSKOM UZRASTU

Sažetak: Darovitost je složen i višeslojan fenomen koji zahteva temeljno istraživanje, posebno u predškolskom uzrastu kada se oblikuju brojne karakteristike ličnosti. Savremena saznanja pokazuju da darovitost nije samo individualna odlika, već i značajan društveni resurs, zbog čega je rano prepoznavanje i podrška od ključne važnosti za njen razvoj. Pojmovi darovitosti, talenta i kreativnosti često su predmet različitih interpretacija, što ukazuje na potrebu za dubljim razumevanjem i pedagoškom podrškom. Osnove programa predškolskog vaspitanja i obrazovanja afirmišu ulogu vaspitača kao profesije jedinstvene po svojoj etičkoj i refleksivnoj prirodi, zasnovane na kompleksnim kompetencijama. Cilj ovog istraživanja bio je da se ispitaju mogućnosti i potrebe vaspitača za stručnim usavršavanjem u oblasti prepoznavanja i razvijanja potencijala darovitosti kod dece predškolskog uzrasta. Istraživanje je realizovano primenom deskriptivne metode, korišćenjem tehnike anketiranja na uzorku od sto vaspitača sa područja Niškog i Pomoravskog okruga. Rezultati istraživanja pokazuju da su vaspitači u svom radu usmereni na podsticanje potencijala dece, ali kao glavne izazove navode nedostatak resursa i nedovoljnu sistemsku podršku. Istovremeno,

izražavaju jasnu potrebu za dodatnim stručnim usavršavanjem u oblasti darovitosti, što potvrđuje njihovu spremnost da ulažu u sopstveni profesionalni razvoj i unapređuju kvalitet vaspitno-obrazovnog procesa. Zaključuje se da je neophodno obezbediti jaču institucionalnu i društvenu podršku vaspitačima u procesu podsticanja darovitosti kod dece predškolskog uzrasta.

Ključne reči: *potencijal, darovitost, profesionalni razvoj, stručno usavršavanje.*

Uvod

Pojam potencijala može se razumeti kao skup razvojnih mogućnosti deteta koje se ispoljavaju kroz njegove reakcije, načine delanja, strategije koje spontano bira i oblike angažovanja u koje se uključuje. Vaspitači prate šta dete trenutno zanima, šta ga angažuje, na šta usmerava pažnju i u kojim aktivnostima pokazuje želju da se duže zadrži. Ove manifestacije najjasnije se uočavaju u situacijama spontanog delanja – tokom slobodne igre, istraživačkog isprobavanja materijala, simboličkih igara uloga, konstrukcionih aktivnosti, manipulativnih i fizičkih igara, kao i u momentima kada dete samo pokreće neku aktivnost ili joj se vraća više puta. U tim situacijama dete često pokazuje produženu pažnju, upornost, kreativne načine rešavanja problema, napredno kombinovanje materijala ili potrebu da aktivnosti da lični pečat. Vrste igara u kojima se potencijali naročito prepoznaju uključuju konstrukcionu igru, simboličku igru, istraživačke igre i složenije logičke ili strateške igre. Iako odrasli ove obrasce mogu prepoznati kao rane indikatore naprednih sposobnosti ili potencijalne darovitosti, dete ih doživljava spontano kroz igru, znatiželju i prirodnu potrebu za istraživanjem sveta oko sebe. Na motivaciju, kao ključan faktor u razvoju potencijala, moguće je uticati pažljivim planiranjem vaspitno-obrazovnih postupaka koji uvažavaju individualne karakteristike i potrebe svakog deteta. Zbog toga je uloga vaspitača da pažljivim posmatranjem, dokumentovanjem i refleksijom prepozna situacije u kojima dete ispoljava svoje razvojne mogućnosti i da stvori okruženje koje će te potencijale podsticati i dalje razvijati (Marinković, 2020). Ukoliko se zapitamo šta znači biti darovit, rečnici ovaj pojam definišu kao „onog koji ima naročite sposobnosti za nešto” ili „talentovanog”. Slična određenja postoje i u engleskom i nemačkom jeziku, gde se darovitost poistovećuje sa prirodnom urođenom sposobnošću za određena postignuća (Altaras, 2006). Darovitost, međutim, nije jednostavno svojstvo ličnosti, već složen fenomen koji se može odrediti i kao specifičan spoj karakteristika: visok intelektualni kapacitet, kreativnost, pojam o sebi, osobine ličnosti, kao i visoka motivisanost i posvećenost određenoj oblasti ljudske delatnosti, čiji je krajnji rezultat eminentno postignuće značajno za pojedinca i zajednicu (Maksić, 2018; Sternberg & Davidson, 1986).

Darovitost se može posmatrati kao svojevrsna interakcija naslednih potencijala, intrapersonalnih faktora, uticaja sredine, sistematskog učenja i vežbanja, ali i slučajnih okolnosti koje mogu podstaći ili, obrnuto, ograničiti njen razvoj (Marinković, 2020). U tom smislu, darovitost nije statička kategorija, već proces koji se razvija kroz dinamičnu interakciju pojedinca i okruženja. U literaturi se pravi razlika između školske ili akademske darovitosti, koja se odnosi na uspešno rešavanje testova i zadataka, i kreativno-produktivne darovitosti, koja podrazumeva sposobnost stvaranja originalnih ideja i proizvoda značajnih za širu zajednicu (Šimić, 2012). Istraživanja pokazuju da kreativnost ima snažnu povezanost sa školskim postignućem, s tim da se ta veza duže zadržava kod devojčica, dok je kod dečaka sklona ranijem slabljenju (Beghetto & Kaufman, 2007). Kreativnost može biti mini (lična i svakodnevna), mala (praktična i uobičajena), ali i velika ili eminentna, čiji rezultati imaju trajan uticaj na društvo. Darovita deca pokazuju izrazite karakteristike kao što su razvijena radoznalost, bogata mašta, divergentno mišljenje, originalnost i fleksibilnost u rešavanju problema, kao i intenzivna emocionalna i socijalna osetljivost (Webb et al., 2007). Među njima postoje značajne individualne razlike, pa je identifikacija darovitosti često složen zadatak za vaspitače. Džordž Bets i Morin Najhart (1988) identifikovali su šest tipova darovitih: uspešan, izazivač, dvostruko poseban, otpadnik, prikriven i samostalan. Ova klasifikacija ukazuje da darovita deca mogu biti vrlo različita po svojim karakteristikama i načinu na koji izražavaju potencijal. Slično tome, Peroun (prema Runco, 1997) je razlikovao četiri tipa darovitih osoba u skladu s njihovim kognitivnim i ličnosnim profilima. Zbog velikog broja definicija i tipologija, darovitost se često prepoznaje kao postignuće ili uspeh u domenima koji imaju praktičnu ili teorijsku vrednost. Iako se smatra da je darovitost delimično nasledna, ona se razvija kroz podsticaje ličnosti, sredine i povoljnih životnih okolnosti. Prema tome, darovita deca mogu biti rođena u svim porodicama, bez obzira na obrazovanje ili socio-ekonomski status roditelja, ali je od ključne važnosti u kakvom okruženju dete odrasta.

Posmatrajući darovitost u kontekstu savremenog predškolskog obrazovanja, ističe se potreba za individualizacijom i podsticanjem razvoja svakog deteta u skladu s njegovim potencijalom. Vaspitač ima ključnu ulogu u identifikaciji, praćenju i pružanju podrške deci koja pokazuju napredne razvojne mogućnosti, ali i u sopstvenom profesionalnom razvoju, budući da kontinuirano stručno usavršavanje omogućava adekvatan odgovor na kompleksne izazove rada s potencijalno darovitim decom. U tom procesu važno je i pozicioniranje vaspitača kao reflektivnog praktičara koji preuzima odgovornost za sopstvene odluke, za lični proces učenja i za stalno unapređivanje profesionalnih kompetencija. U obrazovnom sistemu potrebama darovite dece izlazi se u susret primenom individualizovanih pristupa, diferenciranjem aktivnosti, obezbeđivanjem boga-

tog i podsticajnog okruženja, fleksibilnim planiranjem i omogućavanjem razvoja specifičnih sposobnosti dodatnim aktivnostima i projektima. Posebno značajnu ulogu imaju otvoreni modeli učenja, mogućnost izbora, prilika za dublje istraživanje interesantnih sadržaja i saradnja sa stručnim saradnicima, što omogućava da darovita deca napreduju sopstvenim tempom i u skladu sa svojim potencijalima. Ovakav pristup predstavlja osnovu za kvalitetan vaspitno-obrazovni rad usmeren na dete i njegovo celovito razvijanje.

Metodologija rada

Pitanje koje se postavlja jeste da li vaspitači smatraju da im je stručno usavršavanje potrebno kada je ova oblast rada u pitanju i u kom obliku je ono najprihvatljivije za ovu temu. Predmet ovog istraživanja jeste ispitivanje mogućnosti i potreba vaspitača za stručnim usavršavanjem na temu prepoznavanja i razvijanja potencijala darovitosti kod dece na predškolskom uzrastu, kao i prikaz i analiza same prakse vaspitača.

Cilj istraživanja je da se ispituju učestalost i oblici stručnog usavršavanja vaspitača, kao i način na koji vaspitači procenjuju sopstvene kompetencije za prepoznavanje i razvijanje potencijala darovitosti kod dece predškolskog uzrasta.

U skladu s ovako postavljenim ciljem, definisani su zadaci istraživanja:

1. Ispitati kako vaspitači procenjuju sopstvenu osposobljenost za podsticanje dečje radoznalosti i angažovanosti u okviru vaspitne grupe.
2. Utvrditi kako vaspitači procenjuju svoje potrebe za stručnim usavršavanjem koje je usmereno na inkluzivnu vaspitno-obrazovnu praksu i rad s decom koja ispoljavaju napredne razvojne potencijale.
3. Identifikovati oblike stručnog usavršavanja koje vaspitači smatraju najefikasnijim za prepoznavanje i razvijanje potencijala darovitosti kod dece predškolskog uzrasta.
4. Ispitati stavove vaspitača o učestalosti i dostupnosti stručnog usavršavanja u oblasti rada s decom koja pokazuju karakteristike potencijalne darovitosti.

Na osnovu definisanog predmeta, cilja i zadataka istraživanja hipoteza glasi:

Učestalost i oblici stručnog usavršavanja, zajedno s načinom na koji vaspitači procenjuju sopstvene kompetencije, predstavljaju ključne faktore koji utiču na uspešnost prepoznavanja i razvijanja potencijala darovitosti kod dece u predškolskim ustanovama.

Posebne hipoteze istraživanja:

1. Pretpostavlja se da vaspitači pozitivno procenjuju sopstvenu osposobljenost za podsticanje dečje radoznalosti i angažovanosti u vaspitnoj grupi.
2. Očekuje se da vaspitači procenjuju da imaju izraženu potrebu za dodatnim stručnim usavršavanjem koje je usmereno na inkluzivnu praksu i rad s decom koja pokazuju napredne razvojne potencijale.
3. Pretpostavlja se da će vaspitači prepoznati određene oblike stručnog usavršavanja kao efikasnije za prepoznavanje i razvijanje potencijala darovitosti kod dece.
4. Očekuje se da vaspitači smatraju da je učestalost i dostupnost stručnog usavršavanja u oblasti rada s potencijalno darovitom decom nedovoljna.

U cilju realizacije istraživanja korišćena je deskriptivna metoda. Od tehnika za prikupljanje podataka korišćeno je anketiranje. Instrument je anketni upitnik, a uzorak čini sto vaspitača na nivou Niškog i Pomoravskog okruga. Rezultati dobijeni istraživanjem statistički su obrađeni uz adekvatan odabir statističke metode, kako bi se obezbedio optimalan model sagledavanja razlika između analiziranih podataka dobijenih u istraživanju. Za opis varijabli korišćeni su procenti. Teorijsko istraživanje počelo je kritičkom analizom odabrane literature prikupljene prema predviđenoj strukturi rada. Nakon izrade teorijskog dela usledila je, prema metodološkom okviru istraživanja, realizacija istraživanja na terenu. Terensko istraživanje realizovano je u toku meseca maja i juna 2024. godine. Nakon istraživanja izvršena je obrada, analiza i interpretacija dobijenih podataka.

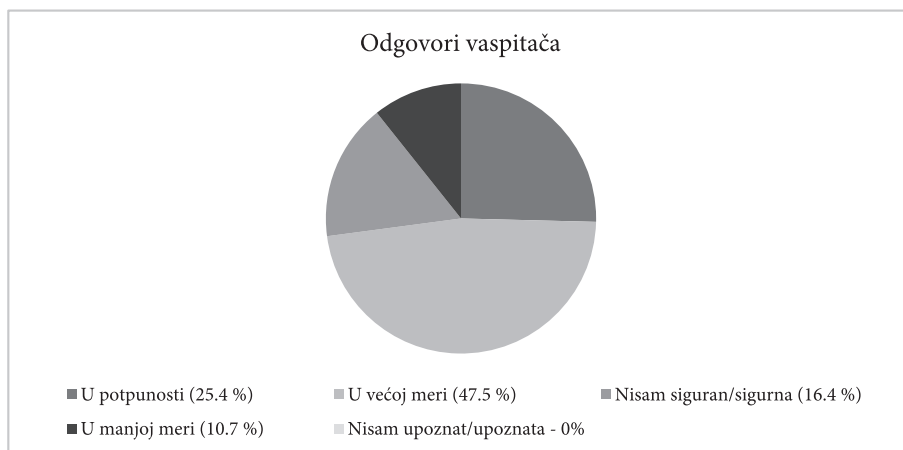
Analiza i interpretacija rezultata istraživanja

U daljem delu rada prikazani su i analizirani rezultati dobijeni obradom podataka iz instrumenta za vaspitače. Rezultati istraživanja predstavljeni su najpre prema pitanjima datim u anketnom upitniku, a zatim prema postavljenim hipotezama. Rezultati su prikazani i pomoću tabela i grafikona.

Potencijalna darovitost – razumevanje značenja termina od strane vaspitača

Razumevanje termina „potencijalna darovitost” od strane vaspitača predstavlja važan pokazatelj njihovih kompetencija za identifikaciju i podršku deci koja pokazuju rane znakove posebnih sposobnosti. Rezultati istraživanja pokazuju da 25,4% vaspitača smatra da je u potpunosti upoznato sa ovim pojmom, dok 47,5%

izjavljuje da poseduje znanja u većoj meri. Ovakva raspodela sugerise da skoro tri četvrtine ispitanih ima relativno visoko samoprocenjeno razumevanje koncepta, što može doprineti boljoj praksi u svakodnevnom radu i većoj spremnosti za uočavanje različitih oblika darovitosti kod dece. Ipak, treba imati u vidu da 27% vaspitača procenjuje da je njihovo poznavanje pojma potencijalne darovitosti nedovoljno. Ovaj podatak je značajan jer ukazuje na neujednačenost u nivou stručne informisanosti i na potrebu za sistematičnijom edukacijom i stručnim usavršavanjem. Posebno je važno da se razjasni razlika između potencijalne i aktuelne darovitosti, budući da se kod predškolske dece često uočavaju nagoveštaji sposobnosti koje zahtevaju podsticaj i kontinuiranu podršku kako bi se razvile.

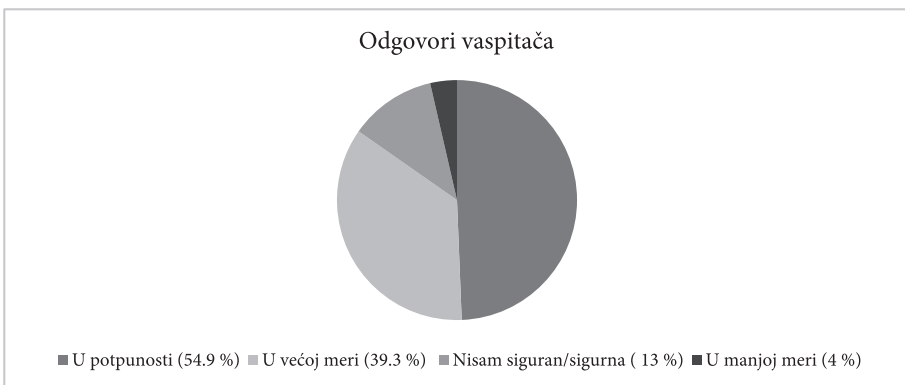

Grafikon 1: *Potencijalna darovitost – pojam*

Dodatno, ovakav rezultat može ukazivati na postojanje izvesne nesigurnosti među vaspitačima u vezi s kriterijumima i metodama identifikacije potencijalno darovite dece. Činjenica da znatan procenat ispitanih još uvek nije dovoljno upoznat s ovim terminom sugerise da teorijsko razumevanje treba dopuniti jasnim i primenljivim praktičnim primerima za prepoznavanje i podršku deci. Ovakav nalaz istovremeno otvara i prostor za razmatranje kvaliteta inicijalnog obrazovanja vaspitača, budući da se čini da se tematika darovitosti nedovoljno sistematski obrađuje tokom osnovnih studija. Stoga je važno naglasiti potrebu za unapređivanjem studijskih programa kako bi se obuhvatile savremene spoznaje i preporuke u vezi s identifikacijom i radom sa potencijalno darovitim decom. U tom kontekstu posebno dolazi do izražaja značaj kontinuiranog stručnog usavršavanja, koje omogućava vaspitačima da prodube razumevanje ove oblasti, usvoje savremene metode i razviju veću sigurnost u svakodnevnoj pedagoškoj praksi.

Podsticanje dečje radoznalosti i potencijala u grupi od strane vaspitača

Podsticanje dečje radoznalosti i potencijala jedan je od ključnih zadataka vaspitača u radu s decom predškolskog uzrasta, jer upravo kroz prepoznavanje i negovanje individualnih radoznalosti dete razvija svoje sposobnosti, samopouzdanje i motivaciju za učenje. Rezultati istraživanja pokazuju da 54,9% vaspitača procenjuje da u potpunosti podstiče dečju radoznalost i potencijale, dok dodatnih 39,3% navodi da to čini u većoj meri. Ova činjenica govori da gotovo 95% vaspitača ulaže značajne napore da u svakodnevnim aktivnostima obezbedi podsticajno okruženje koje uvažava različitost i individualne potrebe dece. Visok procenat pozitivnih odgovora pokazuje da vaspitači prepoznaju važnost aktivnog uključivanja u otkrivanje i podržavanje radoznalosti dece. Ovakav pristup ne samo da doprinosi identifikaciji potencijalne darovitosti već istovremeno podstiče razvoj kreativnosti, kritičkog mišljenja i socijalnih veština kod sve dece u grupi. Posebno je važno naglasiti da se ovakva praksa u potpunosti podudara s konceptom integrisanog učenja koji je definisan u savremenim Osnovama programa, gde se podstiče fleksibilno povezivanje sadržaja, aktivnosti i iskustava u skladu s radoznalostima dece. U tom smislu projektno planiranje zauzima centralno mesto, jer omogućava vaspitačima da posmatraju i prate autentične interesne pravce dece, kao i da osmišljavaju aktivnosti u kojima se prirodno ispoljavaju rane naznake darovitosti. Integrirani i projektni pristup olakšavaju stvaranje okruženja u kome vaspitači mogu na sistematičan način da prepoznaju individualne potencijale, ali i da obezbede adekvatne izazove, podršku i mogućnosti za napredovanje svakog deteta.

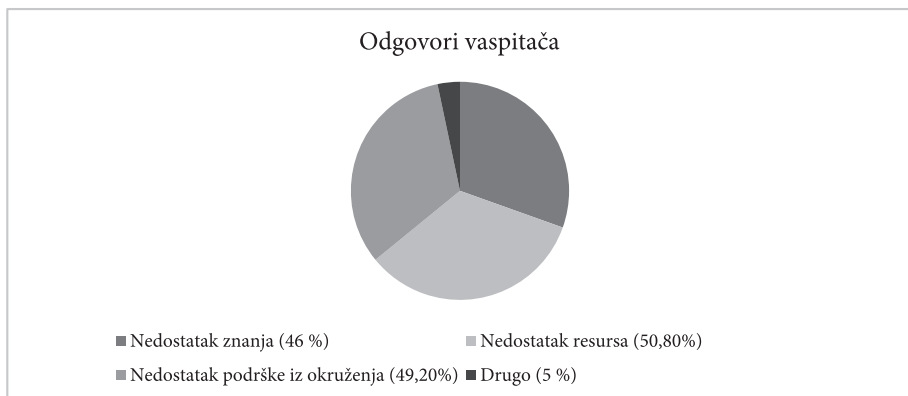

Grafikon 2: Podsticanje dečje radoznalosti prikazano u procentima

Prepreke s kojima se suočavaju vaspitači u prepoznavanju i razvijanju potencijala darovitosti kod dece

Rezultati prikazani u grafikonu ukazuju na ključne prepreke s kojima se vaspitači suočavaju u procesu prepoznavanja i rada sa potencijalno darovitom decom. Najveći procenat ispitanih, njih 50,8%, kao glavni problem ističe nedostatak resursa. Ovaj podatak pokazuje da vaspitači prepoznaju ograničenja materijalne i organizacione prirode – poput nedostatka adekvatnih didaktičkih sredstava, literature, prostora i dodatnih programa – što otežava implementaciju aktivnosti usmerenih na razvoj potencijala dece. Odmah nakon toga, 49,2% ispitanika naglašava nedostatak podrške iz okruženja. Ovaj nalaz posebno je značajan jer ukazuje na to da vaspitači ne vide problem samo u sopstvenoj stručnoj praksi, već i u nedovoljnoj podršci roditelja, lokalne zajednice i šireg obrazovnog sistema. Bez adekvatnog partnerstva i koordinacije svih aktera, potencijalno darovita deca ne mogu imati optimalne uslove za razvoj svojih sposobnosti.

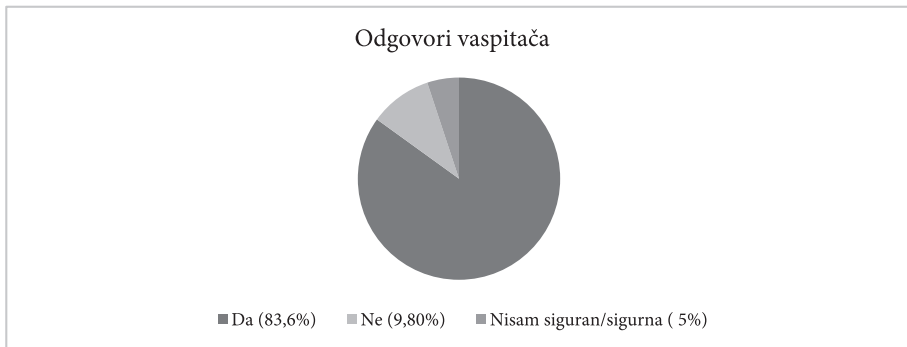
Dalje, 46% vaspitača ističe nedostatak znanja kao prepreku u radu. Ovo je posebno važan nalaz jer upućuje ne samo na potrebu za kontinuiranim stručnim usavršavanjem već i na preispitivanje kvaliteta inicijalnog obrazovanja vaspitača. Činjenica da gotovo polovina ispitanih procenjuje da nema dovoljno znanja za prepoznavanje ranih indikatora darovitosti i osmišljavanje adekvatnih aktivnosti sugeriše da tematika darovitosti nije bila dovoljno zastupljena tokom osnovnih studija. Stoga se nedostatak znanja može posmatrati kao višeslojna prepreka: ona odražava ne samo individualne potrebe vaspitača već i sistemski izazov koji uključuje unapređenje studijskih programa, jačanje praktične pripreme i uvođenje sadržaja koji osposobljavaju buduće vaspitače da se kompetentnije bave ovom oblašću.

Grafikon 3: Prepreke u prepoznavanju i razvijanju potencijala darovitosti

Potreba vaspitača za stručnim usavršavanjem u oblasti prepoznavanja i razvijanja potencijala darovitosti kod dece predškolskog uzrasta

Ukoliko 83,6% vaspitača smatra da je potrebno stručno usavršavanje u oblasti prepoznavanja i razvijanja potencijala darovitosti kod dece predškolskog uzrasta, to jasno ukazuje na značajnu potrebu i podršku za ovakve programe. Velika većina vaspitača svesna je značaja i potrebe za dodatnim usavršavanjem u ovoj oblasti, što ukazuje na spremnost da se ulaže u sopstveni profesionalni razvoj i poboljšanje kvaliteta vaspitanja i obrazovanja. Ovaj podatak je od velikog značaja i može se koristiti za planiranje i sprovođenje budućih aktivnosti i inicijativa u ovoj oblasti.

Grafikon 4: Potreba za stručnim usavršavanjem iskazana u procentima

Efikasnost određenih oblika stručnog usavršavanja van ustanove na temu prepoznavanja i razvijanja potencijala darovitosti kod dece po mišljenju vaspitača

Rezultati istraživanja o oblicima stručnog usavršavanja van ustanove pokazuju da vaspitači najčešće biraju seminare i programe iz Kataloga programa stručnog usavršavanja nastavnika, vaspitača i stručnih saradnika za školsku 2022/2023, 2023/2024. i 2024/2025. godinu, što je potvrdilo čak 72,6% ispitanih. Ovaj podatak ukazuje na to da vaspitači prepoznaju važnost akreditovanih programa kao osnovnog vida stručnog usavršavanja. Na drugom mestu, sa 58,9%, nalaze se stručni skupovi poput tribina, savetovanja, konferencija, kongresa i stručnih susreta. Analiza odgovora ukazuje da su vaspitači u najvećoj meri posećivali skupove koji su u prethodne tri pomenute školske godine bili ponuđeni. Ovi oblici usavršavanja omogućavaju razmenu iskustava i

primera dobre prakse, što je dragoceno za profesionalni razvoj i umrežavanje stručnjaka iz različitih oblasti. Dalje, 46% vaspitača učestvuje u seminarima i programima od javnog interesa za školsku 2022/2023, 2023/2024. i 2024/2025. godinu, koji se često odnose na teme od šireg društvenog značaja (npr. inkluzija, prevencija nasilja, bezbednost dece). To pokazuje da vaspitači u određenoj meri prate i sadržaje koji imaju direktnu povezanost sa aktuelnim izazovima i prioritetima obrazovno-vaspitnog sistema. Onlajn seminari iz Kataloga programa stručnog usavršavanja nastavnika, vaspitača i stručnih saradnika za školsku 2022/2023, 2023/2024. i 2024/2025. godinu zastupljeni su kod 43,5% ispitanih. Ovaj rezultat ukazuje da vaspitači prepoznaju prednosti digitalnog učenja, naročito fleksibilnost i dostupnost, ali da tradicionalni oblici i dalje imaju prednost. Najmanje zastupljen oblik stručnog usavršavanja jesu onlajn stručni skupovi, za koje se izjasnilo 17,7% ispitanih. Ovaj podatak sugerise da, iako digitalna forma ima svoje prednosti, stručni skupovi i konferencije još uvek imaju veću vrednost u neposrednom, „uživo” okruženju, gde je komunikacija neposrednija.

Tabela 1: *Oblici stručnog usavršavanja van ustanove¹*

Oblici stručnog usavršavanja van ustanove	Procenat odgovora
Seminari/programi iz Kataloga programa stručnog usavršavanja	72,6%
Stručni skupovi (tribine, savetovanje, konferencije, kongresi, susreti, dani...)	58,9%
Seminari/programi od javnog interesa	46%
Onlajn seminari/programi iz Kataloga programa stručnog usavršavanja	43,5%
Onlajn stručni skupovi (tribine, konferencije, kongresi...)	17,7%

Efikasnost određenih oblika stručnog usavršavanja u ustanovi na temu prepoznavanja i razvijanja potencijala darovitosti kod dece po mišljenju vaspitača

Prilikom analize rezultata, izdvojio se podatak da samo 28,2% vaspitača vidi horizontalno učenje i razmenu iskustva sa drugim ustanovama kao dobar

¹ Važno je napomenuti da nije moguće precizno utvrditi ukupnu dostupnost svih oblika stručnog usavršavanja, jer se oni organizuju kroz različite kanale (Katalog programa stručnog usavršavanja, pedagoška društva, fakulteti, privatni centri, projekti, lokalne inicijative), a samo deo njih je zvanično evidentiran.

vid usavršavanja. To ukazuje na relativno nisko interesovanje i na nesklonost prema ovom obliku stručnog usavršavanja iz različitih razloga. Ovaj podatak je značajan i može ukazivati na potrebu za promocijom i poboljšanjem programa horizontalnog učenja.

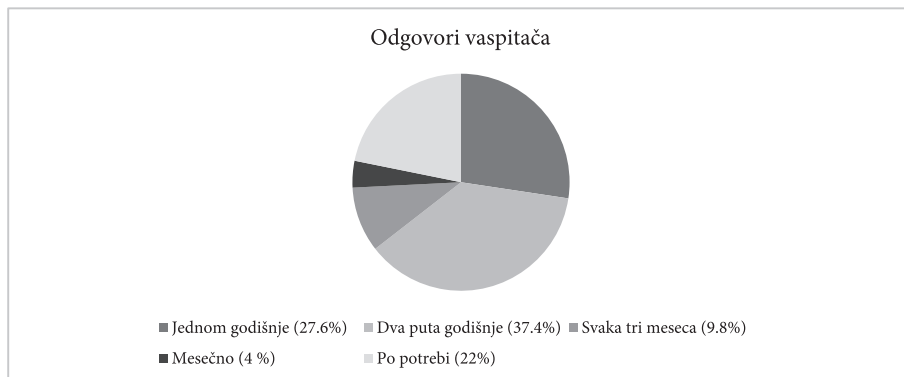
Tabela 3: *Procenat efikasnosti stručnog usavršavanja u ustanovi*

Oblici stručnog usavršavanja u ustanovi	Procenat odgovora
Izvođenje i demonstriranje postupaka, metoda i tehnika učenja i drugih vaspitnih aktivnosti	66,9%
Izlaganje na sastancima stručnih organa i tela koje se odnosi na savladan program stručnog usavršavanja ili drugi oblik stručnog usavršavanja van ustanove, sa obaveznom analizom i diskusijom	55,6%
Prikazom stručne knjige, priručnika, didaktičkog materijala, stručnog članka, istraživanja, studentskog putovanja i stručne posete s obaveznom analizom i diskusijom	50,8%
Učešćem u: istraživanjima, projektima obrazovno-vaspitnog karaktera u ustanovi, projektima mobilnosti, programima od nacionalnog značaja u ustanovi, stručnim i studentskim putovanjima i posetama, međunarodnim programima, skupovima i mrežama, zajednicama profesionalnog učenja, programu ogleđa, radu model centra	48,4%
Aktivnosti koje se odnose na razvijanje partnerstva s drugim ustanovama i razvoj prakse horizontalnog učenja	28,2%
Ostvarivanjem aktivnosti u vežbaonici	24,2%
Ostvarivanjem aktivnosti u okviru pripravnice, odnosno mentorske prakse	19,4%

Učestalost i organizacija obuka na temu darovitosti – potreba vaspitača

Rezultati pokazuju da vaspitači procenjuju kako je dovoljno da se obuke na temu darovitosti organizuju jednom ili dva puta godišnje. Ovakav stav ukazuje na to da postoji svest o značaju profesionalnog usavršavanja u ovoj oblasti, ali i na uverenje da su povremene obuke dovoljne da unaprede kompetencije potrebne za rad s darovitom decom. Međutim, imajući u vidu kompleksnost pojma darovitosti, kao i različite oblike u kojima se ona ispoljava u predškolskom uzrastu, može se reći da ovakav intenzitet usavršavanja obezbeđuje samo

osnovni nivo znanja i veština, dok se za dublje razumevanje i praktičnu primenu traži kontinuiran rad.

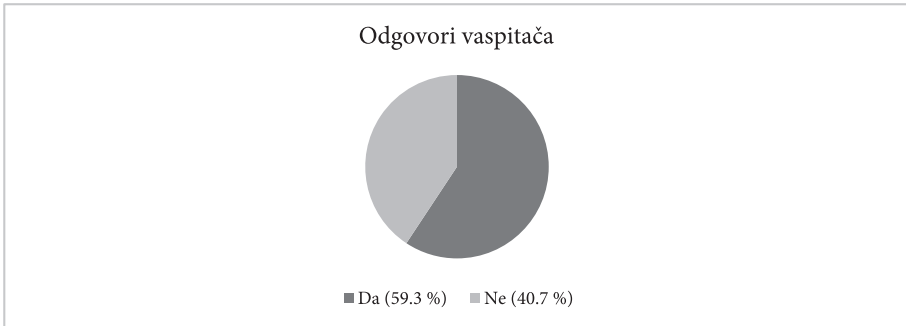

Grafikon 5: Učestalost organizacije obuka na temu darovitosti

Pohađanje obuka od strane vaspitača u prethodnom periodu na temu darovitosti

Više od polovine vaspitača učestvovalo je u obukama tokom poslednje tri godine, što predstavlja pozitivan pokazatelj da postoji svest o važnosti prepoznavanja i podsticanja potencijala kod dece. Ipak, važno je podsticati i one vaspitače koji nisu učestvovali u obukama da se uključe, posebno imajući u vidu da su poslednjih godina dostupni različiti oblici stručnog usavršavanja koji mogu doprineti sticanju znanja u ovoj oblasti.

Istraživanje nije obuhvatilo identifikovanje konkretnih programa koje su vaspitači pohađali, ali se može pretpostaviti da su se obuke u najvećoj meri odnosile na sadržaje dostupne u Katalogu programa stručnog usavršavanja za školsku 2022/2023, 2023/2024. i 2024/2025. godinu, kao i na edukacije koje organizuju centri za stručno usavršavanje, visokoškolske ustanove i pedagoška društva. U okviru ovih programa najčešće se nude teme koje indirektno ili direktno doprinose prepoznavanju potencijalno darovite dece – poput individualizacije u vaspitno-obrazovnom radu, posmatranja i dokumentovanja dečjeg angažovanja, podsticanja kreativnosti, razvijanja različitih stilova učenja, inkluzivne prakse i primene projektno-orijentisanog pristupa. Ove obuke, iako ne uvek striktno posvećene darovitosti, pružaju teorijske i praktične okvire koji vaspitačima mogu olakšati prepoznavanje ranih kapaciteta i planiranje aktivnosti koje podržavaju razvoj potencijala dece.

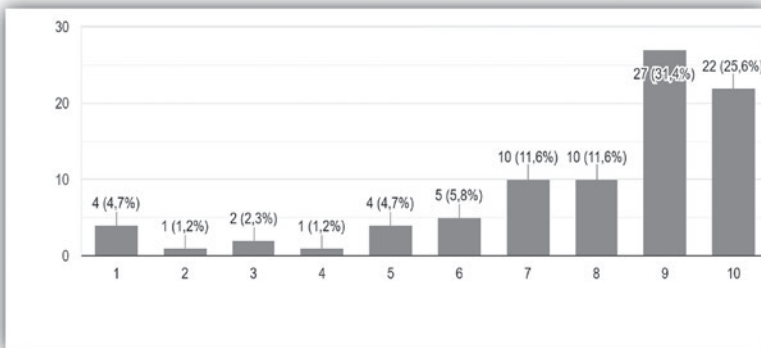

Grafikon 6: Učestvovanje vaspitača u obukama

Efikasnost pohađanih obuka na temu darovitosti kod dece predškolskog uzrasta za rad u praksi

Istraživanje nije pratilo konkretne nazive obuka koje su pohađali ispitanici već se fokusiralo na subjektivnu procenu korisnosti i primenljivosti stečenih znanja i veština u svakodnevnom radu sa decom. Efikasnost obuka ocenjivana je na skali od 1 do 10, pri čemu su ispitanici procenjivali u kojoj meri su im obuke pomogle u prepoznavanju potencijalno darovite dece, planiranju aktivnosti, podsticanju angažovanosti i radoznalosti dece, kao i u unapređenju profesionalnih kompetencija. Ocenjivane obuke pripadaju programima iz Kataloga stručnog usavršavanja za školsku 2022/2023, 2023/2024. i 2024/2025. godinu, kao i drugi seminari, konferencije i savetovanja organizovana unutar ustanova, koji su relevantni za rad s decom predškolskog uzrasta.

Tabela 9: Procenat efikasnosti obuka od 1 do 10

Kako je od šezdeset vaspitača koji su pohađali seminare, njih četrdeset devet ocenilo obuku koju su prošli sa ocenom 9 i 10, dobijeni rezultati ukazuju na visok nivo zadovoljstva kvalitetom i korisnošću obuke. Ovo je pozitivan znak i može sugerisati da su obuke efikasne i značajne za potrebe u radu sa decom.

Diskusija

Rezultati istraživanja ukazuju da većina vaspitača poseduje relativno visok nivo samoprocene znanja o pojmu „potencijalna darovitost”, što predstavlja osnovu za adekvatno prepoznavanje i podršku deci s izraženim sposobnostima. Ipak, gotovo četvrtina ispitanih procenjuje svoje znanje kao nedovoljno, što ističe neujednačenost u stručnoj pripremljenosti i potrebu za dodatnim obrazovanjem. Ovaj nalaz potvrđuje značaj kako inicijalnog obrazovanja vaspitača, tako i kontinuiranog stručnog usavršavanja. Razumevanje pojma darovitosti smatra se ključnim za identifikaciju i dalje pedagoško delovanje (Subotnik, Olszewski-Kubilius i Worrell, 2011), ali treba imati u vidu da je procena vaspitača subjektivna, te bi buduća istraživanja trebalo da uključe i posmatranje prakse, mišljenja roditelja i dece.

Gotovo 95% ispitanih aktivno podstiče radoznalost i potencijal dece, što doprinosi razvoju kreativnosti, kritičkog mišljenja i socijalnih veština. Takav pristup u skladu je s konceptom integrisanog učenja i projektno orijentisanog planiranja, koji omogućava prilagođavanje aktivnosti spontanim interesovanjima dece i sistematsko praćenje njihovih potencijala. Ovi nalazi predstavljaju pomak u odnosu na ranija istraživanja, u kojima su aktivnosti usmerene na individualne potencijale često bile u drugom planu (Sternberg i Davidson, 2005).

Rezultati o stručnom usavršavanju pokazuju da vaspitači najčešće biraju akreditovane programe iz Kataloga stručnog usavršavanja, seminare i konferencije, dok horizontalno učenje i onlajn stručni skupovi imaju manju zastupljenost. Iako digitalni i međuinstitucionalni oblici pružaju fleksibilnost i mogućnost razmene iskustava, još uvek nisu u dovoljnoj meri integrisani u praksu. Većina ispitanih ocenila je efikasnost pohađanih obuka vrlo visoko (9 i 10), što potvrđuje da ponuđeni sadržaji uspešno doprinose profesionalnom razvoju i primeni u radu sa decom. U pogledu učestalosti i organizacije obuka, vaspitači smatraju da je dovoljno da se obuke o darovitosti organizuju jednom ili dva puta godišnje. Iako ovakav intenzitet obezbeđuje osnovni nivo kompetencija, kompleksnost pojma darovitosti i različiti oblici u kojima se ona ispoljava zahtevaju kontinuirani i sistematski rad. Praktično orijentisano uče-

nje, zasnovano na konkretnim primerima, percipirano je kao najefikasnije i doprinosi direktnoj primeni u pedagoškoj praksi (Avalos, 2011; Goffin & Day, 1994).

Analiza prepreka i poteškoća ukazuje da vaspitači najčešće navode nedostatak resursa, podrške iz okruženja i znanja. Posebno je značajan nedostatak stručnog znanja, što upućuje na ograničenja inicijalnog obrazovanja i potrebu za unapređenjem studijskih programa. Ove prepreke imaju višeslojnu prirodu jer odražavaju i sistemske izazove u materijalnoj, organizacionoj i pedagoškoj podršci.

Sveukupno, rezultati ukazuju na potrebu za integrisanim pristupom u profesionalnom razvoju vaspitača, koji obuhvata unapređenje inicijalnog obrazovanja, kontinuirano stručno usavršavanje, adekvatnu materijalnu i organizacionu podršku, kao i podsticanje razmene iskustava između ustanova. Samo ovakav pristup može omogućiti optimalno prepoznavanje i razvoj potencijala dece predškolskog uzrasta, uz poštovanje savremenih pedagoških principa i zahteva obrazovno-vaspitnog procesa. Doprinos ovog istraživanja ogleda se u pružanju empirijske osnove za unapređenje programa stručnog usavršavanja i institucionalnih strategija koje omogućavaju vaspitačima da efikasnije identifikuju i razvijaju potencijalno darovitu decu, čime se obezbeđuje kvalitet vaspitno-obrazovnog procesa i primena savremenih pedagoških pristupa.

Zaključak

Darovitost u predškolskom uzrastu predstavlja složen i osetljiv fenomen čije prepoznavanje i podsticanje zahtevaju sistematičan pristup, dobro teorijsko razumevanje i pedagošku kompetentnost vaspitača. Rezultati sprovedenog istraživanja pokazuju da većina vaspitača poseduje razvijenu svest o značaju prepoznavanja potencijalno darovite dece, kao i o potrebi za aktivnim podsticanjem njihovih sposobnosti i angažovanosti u vaspitnoj grupi. Iako prepoznaju važnost ovog segmenta rada, nalazi ukazuju na postojanje određenih praznina u znanju i veštinama koje otežavaju doslednu i sistematičnu primenu savremenih pedagoških pristupa. Posebno je značajna činjenica da je više od 80% vaspitača izrazilo potrebu za dodatnim stručnim usavršavanjem, što jasno potvrđuje da je oblast darovitosti jedno od prioritarnih polja za unapređenje kvaliteta predškolskog vaspitanja i obrazovanja.

Vaspitači najveći značaj pridaju praktično orijentisanim oblicima stručnog usavršavanja, kao što su seminari, stručni skupovi i demonstracije postupaka u okviru ustanove, dok je interesovanje za horizontalno učenje, međuinstitucionalnu saradnju i razmenu primera dobre prakse znatno manje izraženo.

Ovakav obrazac ukazuje na potrebu jačanja profesionalnih zajednica učenja, što je u skladu sa savremenim konceptima kontinuiranog profesionalnog razvoja zasnovanog na saradnji, refleksiji i kolegijalnoj podršci.

Sveobuhvatno posmatrano, istraživanje potvrđuje da vaspitači pokazuju visok nivo profesionalne refleksije, motivacije i spremnosti da unaprede svoje kompetencije u oblasti prepoznavanja i podrške potencijalno darovite dece, ali da je za to neophodna stabilna institucionalna i sistemska podrška. Dobijeni nalazi pružaju osnov za kreiranje ciljano osmišljenih programa stručnog usavršavanja koji će odgovoriti na identifikovane potrebe i omogućiti vaspitačima da efikasno primenjuju metode identifikacije, praćenja i podsticanja razvoja potencijalno darovite dece, u skladu sa zahtevima savremenih pedagoških pristupa. Na taj način jača se kapacitet predškolskih ustanova da obezbede kvalitetno, podsticajno i inkluzivno vaspitno-obrazovno okruženje koje prepoznaje individualne razlike, neguje dečje talente i omogućava svakom detetu da ostvari svoj puni razvojni potencijal.

Literatura:

- Altaras, A. (2006). *Darovitost i podbacivanje*. Pančevo: Mali Nemo.
- Avalos, B. (2011) Teacher Professional Development in Teaching and Teacher Education over Ten Years. *Teaching and Teacher Education*, 27, 10–20. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2010.08.007>
- Betts, G. T. i Neihart, M. (1988). *Profiles of the gifted and talented*, Gifted Child Quarterly.
- Beghetto, R. A., & Kaufman, J. C. (2007). Toward a broader conception of creativity: A case for “mini-c” creativity. *Psychology of Aesthetics, Creativity, and the Arts*, 1(2), 73–79. <https://doi.org/10.1037/1931-3896.1.2.73>
- Goffin, S-G. & Day, D. E. (Ed.) (1994). *New Perspectives in Early Childhood Education*, New York: Teachers College Press.
- Marinković, L. (2020). *Darovitost, kreativnost, potencijali i mogućnosti prepoznavanja*. Novi Sad: Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača u Novom Sadu.
- Maksić, S. (2018). *Darovitost, talenti i kreativnost: Od merenja do implicitnih teorija*. Beograd: Institut za pedagoška istraživanja.
- Nikolić, M., Savičević, D., Damjanović, J., i Stanišić, V. (2023). Obrazovna podrška darovitoj deci u predškolskoj ustanovi: izazov za vaspitače i/ili prostor za unapređivanje prakse, *Metode i programi rada sa darovitima – zbornik radova*, 67–83, Novi Sad: Mensa Srbije.

- Runco, M. A. (1987). The generality of creative performance in gifted and nongifted children. *Gifted Child Quarterly*, 31 (4), 121–125.
- Subotnik, R. F., Olszewski-Kubilius, P., & Worrell, F. C. (2011). Rethinking giftedness and gifted education: A proposed direction forward based on psychological science. *Psychological Science in the Public Interest*, 12(1), 3–54. <https://doi.org/10.1177/1529100611418056>
- Sternberg, R. & J. Davidson (1986) (eds): *Conceptions of giftedness*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Simić, N. (2012). *Darovitost – izazovi pri definisanju, identifikaciji i obrazovanju darovitih osoba*. Beograd: Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu.
- Webb T.J., Gore L. J., Amend R.E. & DeVries R.A. (2007). *A Parents Guide to Gifted Children*, Great Potential Press, Inc, USA.

Viktor Ibrić
Master of Early Childhood Education
Aleksinac, Serbia

Dragana Radenović
The Academy of Applied Preschool
Teaching and Health Studies
Department of Preschool Teaching Studies
Aleksinac, Serbia
Srbija

d.djurovic1187@gmail.com

PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF
PRESCHOOL TEACHERS IN THE FIELD OF
RECOGNIZING AND FOSTERING GIFTEDNESS
POTENTIAL IN PRE-SCHOOL CHILDREN

Abstract: *Giftedness is a complex and multilayered phenomenon that requires thorough examination, particularly in the preschool period when many personality characteristics begin to form. Contemporary findings indicate that giftedness is not only an individual trait but also an important social resource, which makes early identification and support crucial for its development. The concepts of giftedness, talent, and creativity are often interpreted differently, which indicates a need for deeper understanding and pedagogical support. The Preschool Education Program Framework emphasizes the role of a preschool teacher as a profession distinguished by its ethical and reflective nature, based on complex competencies. The aim of this study was to examine the possibilities and needs of preschool teachers for professional development in the field of identifying and fostering giftedness in preschool-aged children. The research was conducted using a descriptive method and a survey technique on a sample of 100 preschool teachers from the Niš and Pomoravlje districts. The results show that preschool teachers are oriented towards encouraging children's potential, yet they identify lack of resources and insufficient systemic support as the main challenges they face. At the same time, they express a clear need for additional professional development in the field of giftedness, which confirms their willingness to invest in*

their own professional growth and improve the quality of the educational process. It is concluded that stronger institutional and social support is necessary to assist preschool teachers in fostering giftedness among preschool-aged children.

Keywords: *potential, giftedness, professional development, in-service training.*